

REVISTA LITERARA

APARE O DATA PE SEPTAMANA

Director, **Th. M. Stoenescu**

ABONAMENTUL
Pe un an, 20 lei . . . . .
Pe 6 luni, 10 lei . . . . .
Pe 3 luni, 5 lei . . . . .

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA
4, Strada Regală 4.— București.

ANUNCIURILE
Linia pe pagina 16 a 20 b
Linia pe pagina 13-15 50 b

DUREREA-ADEVERATA

Murise.—Imbrăcată în rochie de mătase
Sub flori și sub coroane pe catafalc zăcea.
Mulțimea de rudeni în juru-i s'adunase,
Când, de la distanță, bărbatul îi privi cău
În ochii tuturor era durere-adâncă ;
Plângeau cu toții: tineri, bătrâni, bărbați, femei...
Iar el, în fața moartei, mai rece ca o stâncă,
Părea că nu regretă nimic în urma ei.
Dar glasurile triste de bufniți, încetară,
Căci dupe ce, la capu-i, o plânseră pe rând.
Cu toții părăsiră odaia mortuară ;
Iar el scrișni de scârbă când îi văzu plecând.
Se duse lângă patul în care adormise
Ființa cea mai scumpă din câte-a cunoscut...
O jale, fără lacrimi, pe față-i se descrie
Și se simți de moarte el însuși străbătut.
Simțea că e 'nghetată și nu-i venea să creadă
C'a dispărut simțirea iubitei lui soții...
I se părea că 'ntoarce privirile să'l vadă,
Că'l chiamă și că 'ntinde spre dânsul brațe vii.
—Nu s'aũ legat ei oare să moară împreună ?
Cum s'ar putea să plece ea singură ast-fel,
Lăsându'l încă 'n viață și fără ca să-i spună

Măcar, când, cum și unde se va 'ntâlni cu el?
 Oh! Lacrimilor, nimeni nu le-ar putea răspunde,
 Când nu mai sunt unite de soții amândoi;
 Și mângâierea, fie venită de or unde,
 Nu mai redă ființa pierdută înapoi!—
 Atras de o putere, ca Moartea mai grozavă,
 De recele cadavru tot corpul își lipi
 Și strâns, ca sinucidul ce pîere de otravă,
 Din creier și din suflet viața 'și risipi.

Când rudele sosiră a doua zi, să'ngroape
 Cadavru, și să'l plângă cu lacrimi și mai mari,
 N'au cutezat să vie de cei doi morți aproape.
 Ci au rămas la ușă cu preoți, cu dricari,
 Și au văzut, că numai *durerea-adeverată*,
 Or cât ar fi de mare, nu plânge nici odată?

Th. M. Stoeneșcu.

PE'NSERATE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La pas, în voia lor, caii porniseră pe șoseaua lungă și imovilită pe margini, din loc în loc, cu câte un maldăr de pietriș. Soarele ajunsese la scăpătat și peste creștetul porumbului verde și mare, se înlădia o batere de vânt ușoară, răcoritoare și dulce.

De cum ieșisem afară din barieră, birjarul lăsase coșul trăsorei, apoi suindu-se pe capră, liberase hăturile, apucându-se să-și răsucească o țigare de tutun, dintr'o tabachiere ilustrată pe capac cu o scenă din răsboaiele de la Plevna.

Ea,—își descoperise vualul albastru dupe obraz, ce-i da figurei o nuanțare adorabilă, și ridicându-și ochii în sus, urmărea zborul tembelic al unei berze. Această plutire leneșe și pacinică a paserei, în aierul senătos de câmp, avea o fascinare fermecătoare, pentru ochii ei negrii, cugetători, limpezi și ce ar fi fost în stare să te uimească și de căderea rotitoare a unui fulg, și de spulberarea unor frunze arse de soare, bătute de vânt.

Ne invoiserăm de cu dimineața să facem o plimbare pe câmp.

Și primisem,—dar așa fi putut să nu primesc?

Barza se coborîse din înălțimea zborului în valurile grăului de pe un petec de pământ, pierdut în zare. Ea își întoarse ochii spre mine, și într'ensii licărea o lucire de-acelea pe care ți le resfrâng nostalgiile calde și adânci ale sufletului; apoi îmi zise:

— Ce frumos!... Ce măreț trebuie să fie colo, departe, sus, în aier!... Ah!... de ce nu inventă știința aripi și pentru om!...

Tăcu ; rămase pe gânduri.

Mă uitam în ochii ei, cari se ficseseră într'un punct al golului, acoperiți pe jumătate de puful auriu și stufos al genelor...

Aripă !...

Cugetam și eu atunci că, pentru unele ființe, lumea aceasta e prea strâmtă , mai strâmtă de cât o închisoare.

Cugetam că pentru ele ar trebui nemărginitul neantului ; singurătatea regiunilor depărtate mult, mult de tot de pământ ; splendoarea vidului în culmile lui tainice, prăpăstioase.

Aripă !... O ! când știința va ajunge să fie stăpână și pe zbor, căți, din cei ce suferă micșorimile acestei lumi, patimile și mizeriile ei, nu se vor urca în înălțimile atmosferei curate, pentru a se pierde cine știe pe unde, ca niște vulturi sălbatici...

Aripă !... sfânt dor al sufletelor mari, setoase de lumină și nesfârșit !...

Și de-odată, mâinile ei avură mișcările unor aripă mari care vor să se înalțe.

Spicele de grâu și foile verzi și late de porumb se cletinau molatice, ca și cum ar fi ris de glumele unor zefiri copilăroși. Soarele nu se mai vedea de cât într'un reflex stins și muțat într'o coamă de culori. Pânza cerului se desfășurase în toată frumusețea ei goală. Părea ca și corpul unei femei,—argil ideal, dupe cum zice așa de poetic V. Hugo, neacoperit de nici un vual.

Iar tropotul încetinel al cailor ne ducea mereu pe lungul șoselei, imovilată pe margini, din loc în loc, cu câte un maldăr de pietriș.

Inoptarea treptată și liniștită, înprăștia peste întinderea firei o zmirnă îmbălsămătoare, ce egzala din sinul florilor de pe coasta unui deal.

Luna îndiamanta ațerul cu licăririle de argint ; iar peste tot, în juru'i, pulberea stelelor prăfuia albastrul curat al cerului de Iulie.

Și ca printr'o vrajă, mi se părea că în ațer se destinde preludiul unei muzici sublime, pe care n'o auzea de cât sufletul meu, ce se trezise din melancolia lui vecinică în ecstazul unei iubiri negrăit de dulce !

Traian Dămetrescu.

HULEASCA LUMEA !

*A lumii răstăte crește
Și nu'mă dă pace un minut...
Că te iubesc mă tot hulește
Par'că vr'un rău i-ași fi făcut.*

*Că ești frumos, sunt eu de vină ?
Și dacă doru-mă n'efrănat
Sub farmecu-ți supus se'nclină,
Sunt eu, sau tu ești vinovat ?*

*Hulească lumea cât îi place !
Eu îmi bat joc de nătărăi,
Când cred că ar putea desface
Ce leagă-odată ochii ței !*

Anna Ciupăgia.

CELE TREI SALUTURI

— NUVELA LOCALIZATA —

I.

— Lisaveto, zise tânăra doamnă Didița Spânzureanu,— dupe ce se uită încă o dată în oglindă, —sunt bine așa? Cred că ași putea să primesc ast-fel, pe verișorul?

Didița, albă și fragedă, cu toate că'și pudrase părul și se sulemenise puțin pe obraz, era una din cele mai frumoase creaturi femeiești: cu un nas care se resfrângea până a lăsa să se vadă înăuntrul roșiatic al nărilor, cu două mici zbenghiuri negre, unul în formă de virgulă la coada ochiului, altul în formă de punct, la colțul gurei,— ca și cum ar fi voit să arate că frasa cea mai sublimă trebuia să se oprească puțin la ochi spre a se odihni, și apoi să se termine pe buze, printr'o sêrutare. În ființa Didiței totul era gingaș și ademenitor, începând cu sîniî țari și rotunzi, ca două cocoloașe de zăpadă roșcălie, ce reieșeau din corset pe sub o rețea de dantele străvezii și terminând cu pantofiorii de atlas negru, ce stau cât pe-aci să cază, desvelind albele-i piciorușe goale.

Pe când Didița își îndrepta dantelele pe piept,— tînerul verișor intră în odaie, mobilată cu mătase liliachie, în care se răspîndeau parfumurile delicate ce se exalau din sticlele lăsate fără astupușuri și se amestecau cu mirosul plăcut, molatic, intim, ce eșea din alcovul pe jumătate deschis.

— Ce fel? Erai tu? Il întrebă dînsa.

Și mirarea ei era foarte firească; căci noul venit nu semăna cătuși de puțin cu acei școlari grași și rumeni, care se întorc acasă în timpul vacanțelor; cu toate că nu era înbrăcat dupe modă, avea o înfățișare plăcută; vioi, bine făcut, puțin palid, buzele aprinse ca niște flori sêlbaticе, purtând în ochi nevinovăția celor șapte-spre-zece ani, așa că l'ai fi putut lua drept unul din Amourile adolescente, din tablourile unor pictori. Ți s'ar fi părut că nu-î trebuesc de cât câte-va lecții, pentru că acest zeu tîner, sî se schimbe într'un îndrăzneț curtenitor. Didița simți pe buze acea poftă puțin umedă, ce se deșteaptă în cei mîncăcioși, la vederea unui fruct parguit. Dar ea își ascuse turburarea.

— Insfârșit, bine-ai venit, verișorule! Dacă e adevărat ce 'mî-a spus mătușă-mea, ești un băiat cu viitor; ai să ne faci multă cinste în lume. Ești silitor, cum am auzit; înveți foarte bine. Dar,—ași vrea să mă încredințez prin mine însumi dacă ești știutor în toate; căci așa mi s'a spus.

Școlarul nu răspunse îndată, fie dintr'o sfială firească, fie de emoțiunea

ce-î produse parfumul odăiei amestecat cu acela al alcovului, sau poate de uimirea în care l' cufundară cei doi sinî ai verișoarei, rotunjiți în cuibul lor de dantele. El îngână, cu privirile'n jos :

— Am căutat, să învăț dupe puterile mele. Dacă vei voi să'mî faci întrebări, cred că ași putea răspunde asupra celor mai multe chestiuni; mai ales în ceia ce privește logica și theodicea...

— Asta e o educație, care nu slujește pretutindenî. Profesorilor voștri, li se pare că dacă v'au învățat arta de-a compune un silogism sau de-a proba existența lui D-zeu, asta e tot ce vă trebuie! Mă prinzi, dragul meu, că nu știi să faci cele trei saluturi.

— Cum, verișoară... cele trei saluturi?...

— Ei, da! Cele trei saluturi...

II.

Ea urmă, cu un ton profesoral :

— Află, că nu poți să fii om de lume, dacă nu știi să dai femeilor respectul ce li se cuvine. Ele sunt zeițele puternice, care, dacă vîd că sunt adorate, îți împlinesc or ce le vei cere. Saluturile dupe oare care reguli, sunt cele d'întăiu semne de adorare.

— Dragă verișoară, ași vrea să arăt acest respect, d-tale mai mult ca or cărei alteia.

Și vorbind ast-fel, tînerul, roși—până'n sfîrcurile urechilor, privind talia Diditei,—și nu numai la talie,—cu niște ochi care lăsaū a se înțelege ce semnificare dădea el vorbeii «respect».

— Și, adăogă el mișcînd din pleope, nu știi ce bine 'mi-ar părea dacă m'ăi învăța și pe mine cele trei saluturi.

Negreșit, îi plăcea băiatului să aibă un așa profesor : nevinovat cum părea,—totuși, vedea deosebirea dintre hainele posomorite ale profesorilor săi și rochia albă și surizătoare a Diditei.

— Răspunzi foarte bine la chestiuni, îi zise ea, și meriți laude. Dar nu îmi vine să te învăț tocmai eu cele trei saluturi cu care începe respectul pentr'o femeie. Aceste lecții sunt primejdioase, pentru acela care le dă.

— Ce fel, verișoară, vrei să nu știu nimic? Mama 'mî-a spus că d-ta mă poți învăța cum să mă prezint în lume... Vrei să fiu tot stîngaciū?

Aceste cuvinte produsera mare efect în simțimîntele Diditei, și ca mișcată de compătimire, murmură :

— De-o cam dată te voiū învăța primul salut.

III.

Didița se sculă repede.

— Aîde! zise ea;—cum ai saluta o femeie, intrînd în odaia ei?

El moțai din cap, cu oare care grație.

— Nu e rău; ai aptitudinî d'a învăța; dar ești prea departe. Vino, mai apropie-te!

El se apropia; dar închise ochii, ca să nu vadă prea de-aproape nările deschise ale verișoarei.

— Acum, inclină-te din nou, și salută.

El se supuse.

— Apleacă-te... mai jos!...

El își aplecă gâtul aproape de dînsa.

— Mai jos încă, verișorul!

— Dar, verișoară, dacă mă voiî pleca încă puțin, așa aproape cum suntem, îți-ași putea atinge gura cu buzele mele.

Didița lua un aer sever... dar cât de suav era zîmbetul ei!

— Când cine-va ea lecții, zise ea, trebuie să se supue fără a răspunde!

Tînerul se supuse! Sărută cu foc buzele ce i se deschidea, ce i se întindea.

— Asta e întaiul salut, zise Didița, abia retrăgându-se.

— Oh! te rog, verișoară, învață-mă și pe-al doilea!

— Imi ceri prea mult. Ești lacom la învățatură!

— Nu este-așa că elevul d-tale o să-ți facă onoare? Ce-o să zică mama, că n'ai voit să-mi perfecționezi educația?

— Mi-ai simțit slăbiciunea, cum te ved. Ce va zice mama când... Ah! silitorul!.. Aîde, să te înveț și-al doilea salut. E tot ca cel d'întai, cu puțină deosebire. Pleacă-ți capul ca adineauri, dar, în același timp, îndoeste genuchii...

El se supuse.

— Îndoeste genuchii mai mult.

Ii mai aplecă.

— Încă, verișorul, încă.

— Dar, verișoară, dacă 'i-voiî mai apleca, te voiî ajunge cu buzele la sin...

Ți-am spus, domnule, că cine-va când ea lecții, trebuie să se supue, fără a răspunde.

El se supuse. Sinul Didiței era așa de tare subț mușcătura sărutărei lui!...

— Asta e al doilea salut, zise ea, mîngăindu-i părul, ca răsplată pentru silința școlarului.

Și, în același timp, ochii ei se acoperiră de-o lîngezeală umedă, ce arăta cât era de mulțumită că-i înțelegea lecțiile.

— Al treilea salut! strigă el. Trebuie să-mi iaî diploma!

— Fie, și-al treilea! suspină ea, lăsându-se să cadă pe fotoliul de mă-

tase liliachie. Al treilea seamănă cu cele-alte două, cu puțină deosebire. Indoește genuchii verișorule, încă... până jos pe covor, și apleacă capul ca și cum ai voi să-mi săruși vârful piciorului.

Pe când îi dedia această din urmă lecție, se lăsă în odaie ca un fel de întuneric neașteptat.

— Verișoară, zise tânăra, ridicându-și fruntea uimită către Didia, care terminase lecția,—acestea sunt va să zică cele trei saluturi, cu care poți să dai femeilor respectul ce li se cuvine? Trebuie să le fac pe câte trei tutulor femeilor?

Ea-i răspunse incetinel, cu un glas desmierdător ce se stingea :

— Cele d'întâiu două, da; poate... Dar pe cel din urmă, — adăogă ea coprinzându-l de gât — pe cel din urmă, îl vei păstra numai pentru mine.

Th. M. Stoescu.

INIMEI MELE

Inimă, în veci făcută, ce trăești ca lutul rece
 Și rămâi în nepăsare la tot ceasul care trece ;
 Spune-mi, ai bătut vre o dată, știu ce-i dragostea aprinsă,
 Ca și'n mijlocul pustiei, stai de patimi ne-atinsă ?
 N'ai simțit nici până astă-zî a amorului căldură,
 Ești de ghiață, pe vecie porți în tine numai ură ?
 Sau adanca disperare te-a coprins, căci ai menirea
 Să iubești și nici o dată să'ntâlnești aci iubirea !

Smara.

DIN LUME

Bilete de bancă false. Făptuitorii biletelor false au fost mai tot-d'a-una descoperiți. Mai toți erau desinatori perfecți, dar săraci și alergând dupe imbogățire.

Allă dată, falsificatorii se prindeau mai lesne ca astă-zî.

Pentru a se stabili falsitatea biletelor, trebuia complicitatea mai multor indivizi, tipografi, gravori, etc. Când se descoperea unul, toți cei-l-alți erau prinși. Astă-zî, mulțumită noilor procedări ale fotografului, un individ ar putea să fabrice bilete el singur, fără concursul altora.

Dar lucrurile nu se mai petrec ast-fel. Biletele false puse în circulație sunt mai toate fabricate de o vastă asociațiune.

Iată cum operează ea :

Membrii ei, ce sunt ca un fel de acționari, au bogății însemnate.

Ei au vase pe mare, cu toată instalația necesară pentru fabricarea biletelor false. Aceste vase sunt depărtate pe mare. Odată emisiunea fabricată, când biletele sunt gata, se fărâcă tiparele și să aruncă în apă.

Nava apoi trage la un port al țerei pentru care s'a făcut emisiunea.

Asociația, care are foarte numeroși complici și mijlocitori, îi previne îndată.

Se reunește toți; ia fie-care câte un număr de bilete și le pun repede în circulație.

În trei zile afacerea e terminată, și nava își ia iarăși drumul pe mare; complicii pleacă în altă țară, unde se reîncepe aceeași operație.

Se înțelege de sine, cât e de greu, să se prinză asemenea falsificatori. Până să se descopere că biletele sunt false, cei care le-au pus în circulație sunt deja dispăruți.

* * *

Din Paris. Păchetul Senei a oprit publicarea celei din urmă opere a lui Armand Silvestre, intitulată: *Le nu au Salon.*

Societatea oamenilor de litere, din Paris, a deschis o subscripțiune pentru ridicarea unei statui lui Balzac. Această societate s'a înscris în fruntea listei cu 1000 fr., și exemplul său a fost urmat de Societatea Autorilor dramatici.

IN PADURE

Îmi dăduseși întâlnire
În pădurea cea de brazi.
Te-așteptam să vii, iubit,
Ca în brațe tu să-mi-cazi.

Era ast-fel de frumoasă
Acea noapte de atunci!
Și ce liniște adâncă
Și'n-pădure și prin lunci!

*

Firea par'că pregătise
Timp așa de potrivit
Pentru dragoste c'a noastră:
Tu iubită, ești iubit.

*

Mai târziu mă chieamă somnul
Și-adormii la glasul său.
Toate 'n-lume păreau moarte:
Trăia numai chipul tău.

Și'l-vedeam de mine-aproape
Prin tăcere naintând...
Însfîrșit acum veniseși,
Mai frumoasă ca or când.

*

Ți-ai plecat apoi pe frunte-mi
Gura cu zeiesc nectar...
Tresăriri atunci din somnu-mi:
Mă'nțepase un țânțar.

Ghoorghe Adamescu.

BIBLIOGRAFIE

—(Dictionnaire de la Santé, de d-rul Paul Bonami)—

Vreți să știți cum trebuie să mâncați și să beți, cum să vă înbrăcați, ce exerciții să faceți, cum să luați băi, cu folos și fără pericol, modul de-a vă orienta, d'a vă împărți, d'a vă încălzi, d'a vă lumina și d'a vă aerisi locuința, de-a vă prelungi viața și d'a vă feri de tot ce este vătămător? *Luati Dicționarul Sănătății.* Dacă o boală cât de ușoară se ivește, dacă se întâmplă un accident, dacă aveți înainte pe-un o-

trăvit, un asfixiat, un inecat, un rănit, consultați *Dicționarul Sănătății*, și el vă va arăta cauzele, semnele și tratamentul or cărei boale.

Dicționarul Sănătății, ilustrat cu 700 de figuri intercalate în text, coprinzând *medicina usuală, igiena zilnică, farmacia domestică* și aplicațiunile noilor cuceriri ale științei în arta de a vindeca,—al cărui autor este d-rul Paul Bonami, doctor șef al Institutului de Binefacere din Paris,—va forma un volum de 960 pagine. El se publică în fascicule, costând 50 bani fie care și apare în toate Jările; 15 fascicule sunt deja apărute.

Se poate subscrie și pentru opera întreagă, care va fi trimisă subscriitorului de către librăria editoare: *I. B. Baillière et Fils*, 19 rue Hautefeuille 19 Paris, căruia se poate înainta costul de 15 lei.

Subscrierile se pot face și prin administrațiunea «Revistei Literare», care se obligă a espedia, prin serviciul ei, fasciculele tutulor subscriptorilor.

* * *

La Revue Littéraire et Artistique, ce apare în Paris, sub direcțiunea d-lui *Jean Berge*, numărul 63 și 64 pe Iunie și Iulie coprinde:

Portraits après Décès, de René Maury; *Pierre Loti chez lui*, de G. Gourdon; *La Finité de l'espèce*, de J. Laurence; *Le Salon de 1888*, de H. Devillers; *Dans les Maquis*, de A. André; *Mariage de Convenance*, de P. Felgères; *Les Epopées Rustiques*, de Jean Appleton; *Causerie Littéraire*, de Ch. le Goffic; *Causerie Musicale*, de Vicomte Ulric; *Le Livre de Demain (La vie à deux)*, de Jean Berge; *Poesii*, de J. de Reviczky și F. Combeș; *Chronique de Partout*, de Jean d'Oleyres; *Chronique Theatrale*, de P. d'Harlemont; *Mouvement des livres*, F. F.

Această revistă mai oferă abonaților săi și un supliment poetic trimestrial, ce conține mai multe bucăți de versuri, datorite câtor-va poeți distinși.

Recomandăm această revistă cititorilor noștri, fiind una din cele mai variate și mai interesante din cele ce apar la Paris. Abonamentele se pot face direct la Administrațiunea ei, rue des Jeuneurs 14. Paris. Prețul abonamentului pe an este: 17 franci 50 bani.

MIRON COSTIN

SCHIȚA

asupra timpului, vieții și operilor sale

CARTEA PRIMULUI DESCĂLECĂT

Aceasta (1) este o critică istorică, este un răspuns unei *teorii*, dacă am putea-o numi ast-fel, născocite de Istrati Logofătul și împărtășită de Simion Dascălul și Mișail Călugărul.

(1) „Cartea pentru descălecătul de ntăiu a țării Moldovii și neamului moldovenesc de Miron Costin, carele au fost logofăt mare în Mo'dova.“ *Cronicele României*. Edițiua Kogălniceanu. Tom. I. Pag. 1—39.

Pe scurt asupra acestui punct.

Grigore Urechi — lui îi atribuim cronică, pentru că paternitatea lui Nestor Urechie nu e hotărâtă încă,—în introducerea cronicii sale vorbește despre «descăle atul» Moldovii și, conform declarației din prefață : «cum am aflat, așa am arătat», nu spune părerea sa temeinică în privința originii Rumănilor, ci pomenește pe ale altora. În această pomenire se vede că este lipsit de cunoștiințe de istorie universală, căci face un anachronism neiertat. Zice : «îndemnându-se o samă de feciori de domni, den «domniile ce au fost pre acele vremi la Râm (Roma) și cu oamenii lor din Maramureș venind...» etc. (2). Și mai departe : «...de au locuit oștile Râmului și au iernat «de multe ori, bătându-se uneori cu Schiții, sau cu Tătarii... etc.» (3). De bună seamă că oștile Romii nu s'au putut bate nici cu Schiții nici cu Tătarii.

Cu aceiași necunoștiință chronologică Istrate Logofetul, capul mișcării literare moldovenești de sub Vusile Lupul, face un fel de teorie, mai bine un fel de fantazie istorică în privința originii noastre. Dupe un leatopișet unguresc, el zice că *Moldova era locuită de Tătari* (!), cari supărau pe Unguri și atunci «singur craiul Laslău, că-ruia zic că au fost vărhovnic, s'au sculat de s'au dus la împăratul Râmului de și-au cerșut oaste într'ajutor împotriva vrășmașilor săi. De ce împăratul Râmului alt a-giutor nu i-au făgăduit, ce i-au dat răspuns și au zis» că el nu vrea să omoare pe nici un om, că'i dă pe toți pușcăriașii și nu'i mai cere îndărăt. Atunci a pus de i-a strâns pe toți «de i-au ars împregiurul capului de le-au părjolit părul cu un hier «inhierbintat, care semn trăiește și până astăzi în țara Moldovii și la Maramureș de «se cehluiesc pregiur cap (!)». Cu acești oameni craiul a alungat pe Tătari din statul său și au ajuns până la Siret, unde Laslău (sau Vladislav or Stanislav, cum zice cronică, a zis pe ungurește : «Siretem ! Siretem ! adevă place-mi ! «place-mi ! sau, cum «zicem noi ! așa mi-place.» Și ast-fel și-a luat riul numele. Intorcându-se craiul acasă «s'au sfătuit cu boiarii săi ce vor face cu acei tálhari ce'i luase într'ajutor de la «împăratul Râmului» și, nevoind să le dea loc în țara Ungurilor «le-au ales un loc «osăbit și pustiū, ingrădit cu munți prinpregiur, între țara leșească și între țara unguresc, unde este acum țara ce se chiamă Maramureșul.» (4).

A face pe Traian contimpuran cu un craiū al Ungurilor este o greșială care exclude opera de la discuțiune. Să ne spuie noă cineva azi că Sesostris a clădit cutare biserică în București, se înțelege că l-am lăsa în pace și n'am căuta să-i probăm neputința faptului : n'ar putea fi omul acela de cât sau nebun sau lipsit de orice cultură istorică. Față însă cu părerea de mai sus, cronicarii s'au revoltat, atât Miron Costin—în cartea de care ne ocupăm în acest capitol — cât și fiul său Niculaie, numindu-le «basne». Se vede în această combatere un mare necaz și vrășmășie pe aceea cari au putut să susție un ast-fel de lucru. Adevărul e că pe lângă neștiință, se vede, la acei susșiiitori ai părerii combătute de Costini, un dispreț pentru națiea noastră. Să ne numim noi pe noi tálhari !... Chiar Dumitru Cantemir, om așa erudit — căci trebuie să recunoaștem că Costin în istorie universală nu prea era erudit — se pune în luptă alături cu Costini.

(2) Cronicile României. Cronică lui Urechie. Pag. 131.

(3) Idem. Idem pag. 132.

(4) Cuvintele citate din critica lui Istrate se găsese în „Cronicile Rumănilor“ ed. Cogălniceanu. Apendice I. Cap. A și B. pag 377 și 378.

Că e operă de luptă, Miron ne lămurește laudând pe Urechia în «Predoslovie», ca pe unul despre care s'ar putea zice: «Numai lui de această țară 'i-a fost milă «să nu rămâie întru întunerecul neștiinții.» Și adaugă: «Că cele-l-alte, ce mai sunt «scrise adaosetură de un Eustratie Logofătul și de un Simion Dascălul și de un Misail Călugărul, nu leatopisește, ce sunt *ocări și basne*. A doua îndemnare 'mi-a fost «că, mi se pare, bine nu știu, că n'am văzut leatopisetul lui Eustratie Logofătul, dar «cum am înțeles din căți-va boieri și mai ales din Niculaie Buhuș, ce au fost logofăt mare, pe acest Simion Dascăl, Eustratie Logofătul l'au fâlat cu basnele lui și a-«cel *mahleor* Misail Călugărul de la Simion Dascălul au născut, acela fiu, acesta-l-alt «nepot.» (5). Și apoi despre disprețul, de care vorbiam, către nație, ast-fel se exprimă cronicarul: «De aceste basne ce au scris ei să deie seama ei și de această ocară. Și «neci este șagă a scrie ocară vecinică unui neam, norod; că scrisoarea este vecinică; «și când ocărim într'o zi pe cineva este cu greu a răbda, dară încă și în veci?» (6).

Pentru ca respingerea părerii de care e vorba să se facă cu tărie, Miron punc la începutul scrierii sale o listă de istorici pe cari se sprijinește el în combatere (7).

Ea cuprinde șapte capete. Cel întâiu tractează despre origina Moldovenilor (8). Descrie pozițiunea geografică și constituțiunea pământului Italiei și apoi zice: «Cătă «dară acum, cetitorinle, ca într'o oglindă și te privește de unde ești, lepădând de la «tine toate cele-l-alte basne, câte unii au însemnat de tine de neștiință rătăciți, alții «de zavistie, alții din buguite scornituri și deșarte... și te vei cunoaște că ești drept «Voloș, adică Italian și Rămlean.» (9). În susținerea romanității noastre el se întemeiază pe «obiceiuri, fire și grai», marturii cei mai puternici ai originii unui popor; aduce citate despre fie-care și discută numele de *Vlah*, inserând și părerea că derivă de la Fulvius Flacus, însă fără a da nici un crezământ.

În capitulul al doilea face istoria Romii, cu o necunoștință mare de geografie și de cronologie universală.

În capitulul III vorbește despre Dacia. Capitoul IV tractează «de Trajan, împăratul Rămului» și în el se cuprinde miezul răspunsului către cei trei preopinienți. «Dupe «ce s'au gătit podul peste Dunărea, zice el, Traian au trecut toată oastea în ceastă «parte unde este acum țara muntenească... La care răsboi stând tare Daci și craiul «de sine singur, au pierit Decebal la acel răsboi... Cătă țară au și rămas pe loc, «prostimea, țărani, toată au scos'o Traian de pre aceste locuri peste *munți, care des-«part țara Ungurească despre noi, iar aice au adus în țările aceste, țara Muntenească «și țara Moldovi, până la Dunărea, până subt munți și până în marea neagră și de «la apa Nistrului până iară subt munte, tot Rămieni.» (10). Aceasta este explicațiunea dată de el colonizării Daciei. E greșit în privirea că nu țara muntenească și Moldova s'au colonizat la început ci tocmai Ardealul pe care *se pare* că l'escude (11). Zic *se pare*, pentru că Miron nu are destule cunoștințe ca să vorbească cu siguranță*

(5) Cronicile. E. I. Cogałniceanu. Vol. I, pag. 4.

(6) Cron. Ed. Cog. Vol. I. P. 5.

(7) Aceștia sunt: Bonfiniu (De Dacia), Dion Cassius (Viața lui Traian), Eutropius Flavius (Viața lui Adrian), Carlo Cavatin, Topeltin; Dlugosiu, Cromer, Stricovskie, Piasinskie, Martin Pascovski, Bielski.

(8) „De neamu Moldovenilor, din ce țară au eșit strămoșii lor.“

(9) Cap. I. p. 10.

(10) Cap. IV pag 12.

(11) Acestea s'au dedus dupe mărturisirile lui Eutropin pe care el totuși îl consulta se.

și e confuz, căci mai jos zice : «Măcar că *capetele Dacilor*, Domnii, cu toate casele «lor s'au tras toți preste munți în Ardeal și de acolo s'au închinat cu toții lui Traian împărat, dar tot nu i-au crezut, ci și preste munți printre Daci au descălecat Rămleeni pentru ca să nu-și mai poată ridica capul Daci în protiva împărății. Care vedem și până astăzi în tot Ardealul și părțile de sus cele Ungurești, jumătate cu Unguri, Rumăni, adică Rămleeni, locuitori până astăzi.» (12). Pasagiul acesta este așa de confuz în cât se înțelege că Ungurii de azi sunt Daci din vremea lui Traian. Dupe ce Costin își face demonstrația, caută să convingă pe adversari că sunt înșelați și, dupe ce mai întâiu îi apostrofează cu obicinuiții lui termeni, îi întreabă : «de unde s'ar afla din temnițe sute de mii de oameni? Apoi și femeii atâtea tâlhărițe unde «ere? Unde este și cât ceac este de când au venit Traian pe aice și când s'au bătut «Laslău, Craiul Unguresc, cu Tătarii? **Între Traian și între Laslău Craiul opt-sute «de ani sunt.**» (13).

Atât e mai însemnat în această scriere a lui din punctul nostru de vedere : al polemicii. Ea mai cuprinde încă trei capitule despre cetățile de aici, despre numele, portul, limba, obiceiurile și în capitolul din urmă despre părăsirea Daciei, chestie însă pe care n'o rezolvă, ci o enunță într'un mod foarte confuz (14).

Care e valoarea acestei cărți?

Când judeci o lucrare a trecutului, trebuie s'o judeci în raport cu timpul în care s'a făcut. Dacă Miron Costin ar eși azi să scrie ce știa atunci se înțelege că ar fi un scriitor de cea din urmă treaptă. Scrierile trecutului au valoare istorică sau valoare intrinsecă.

Dacă *Cronica* lui Miron are și valoarea istorică și valoarea reală, cartea descălecatului nu are de cât pe cea întâiu. Miron Costin s'a ocupat, probabil, mult cu subiectul și a căutat să consulte singur monumentele epigrafice, ce putea cunoaște pe atunci în privința chestiei. Vorbind de podul lui Traian, zice : «cărui cu ochii noștri «am privit pragurile...» (15). Vorbind de cetățile țărilor dunărene zice : «Cearcă la «turnul cetății Sucevi, despre ameză zi, unde scrie sus că este tocmit de Irimia «Voevod și la poarta cetății vei afla numele lui Despot Voevod, care slove pe lângă «bour le-am citit eu singur.» (16). În altă parte : «Adus'au și aice în orașul Iași o «piatră la domnia lui Duca-Voevod, de la Galați, și e de marmură, pe care slove lă- «tinești singur le-am citit.» (17).

Acestea sunt probe de ce am zis, dar din pricina lipsii de cunoștință solidă a istoriei universale, a cronologiei, a geografiei ; din pricină că progresele în știința epigrafică realizate în timpii din urmă, au dat o față nouă istoriei noastre pentru primele perioade,—cartea nu poate sluji nici ca operă de consultat, nici ca literatură pură.

(12) Idem pag 18.

(13) Cap. IV. pag 20.

(14) Cron. Cap. VII. pag. 29.

(15) Ed. cit. let. pag. 181 Tom I.

(16) Ed. cit. let. pag. 22 Tom I

(17) Idem loc. cit. pag. 24.

Are însă valoarea istorică, pentru că putem vedea zelul ce-i inspira autorului patriotismul, nevoind să lase ocară pentru neamul nostru din partea unora ce au scormit «basne» și ținând să le dovedească cum că sunt și greșiți și vinovați. Data cea mai probabilă a scrierii acestei cărți este 1672—1673.

Gheorghe Adamescu.

CIOCOI VECHI SI NUOI

SAU

CE NASCE DIN PISICA SOARECI MANANCA

ROMANȚ ORIGINAL

de NICOLAE M. PHILIMON

CAPITOLUL XIV.

Țin' te bine, Archon Postelnice!

Credem că lectorii noștri n'a uitat secreta întrevorbire dintre Principele Gheorghe Caragea și Banul C***, pe care am povestit-o pe la începutul acestei scrieri. Principele fanariot, de și iritat foarte mult prin refuzul Banului de a da pe fiia-sa de soție favoritului său, nu putu cu toate acestea, să nu admire simțimentul de onoare și marele curaj cu care bătrânul boiăr apăra onoarea fiicei sale și pe a națiunii române.

El încă sta nehotărit și se gândea ce sfișit să dea acestei pricină, când logofetului său de taină (secretariul), intrând în camera lui și salutându-l până jos, dupe obiceiul, îi dete în mână o scrisoare și se retrase.

Caragea aruncă o căutătură pătunzătoare asupra adresei de pe scrisoare și prevăzând din instinct că o să coprinză vr'o veste întristătoare, o deschise cu mare grabă și citi cele următoare :

«Padișahul și Regealurile au luat scire că jăfuești țara și surghiunești pe cei mai de frunte boiări ; silește-te cât vei putea a te drege cu Impărăția ; căci într'alt chip va fi rău de Măria ta. Atât ; nu zic mai mult.

A mării ta'e supusă slugă,

Ahmet Kelalaili Tefterdar (1).»

—«Atât ; nu zic mai mult !... Și ce va fi voind oare să înțeleagă Ahmet printr'aceste vorbe laconice și neînțelese ? Oare Vizirul și Kapugi-bașa vor fi găsit pre vre unul care dă mai mult pentru domnia acestei țări ?—Dar bine ! eu le trămiț pe tot anul *peșcheșuri* (daruri) de câte cincî-zeci mii pungî de bani ; *capanul* împărătesc geme de berbecii, untul, mierea și grîul Valachiei ; dorințele *Sultanei-Valide* și ale lui *Câzlar Agasi*, fost-au oare ele vre o dată neimplinite ? Țara întreagă geme sub biciul și

(1) Acesta era un amic credincios al lui Caragea, și-i scria tot ce auzia vorbindu se în Divan despre dînsul.

casnele oamenilor domnești, cari despoaia norodul până la piele, numai ca să sature lăcomia Saraiului... și cu toate acestea, ei tot nu sunt mulțumiți. O! de trei ori afurisii Agarenii! O! neam nelegiuit!... Cum faceți voi din oamenii cei mai cinstiți, unelte nerușinate ale tiraniei voastre, și când nu mai aveți trebuință de dênșii, îi aruncați în gunoiu ca pe niște vase netrebnice. Voiți să mă *maziliți*, ca să puneți în locul meu pe vre unul dintre *Suși* sau *Calimachi*? Voiți poate să mă otrăviți, sau să mă sugrumați?... Dar voi nu mă cunoașteți bine! Eu nu sunt ambițios ca Mavrogheni, nici fermecat ca Hangerliu. Capul lui Caragea nu va fi pus în țepă dinaintea Inaltei Porți!!...»

Întă starea morală în care pusese pe Caragea citirea fatalei scrisori a lui Ahmet Kelalaili. El se plimba prin sala cea spațioasă a secretăriei, frământat de gânduri negre; câte o dată se oprea în loc și încruntând stufoasele lui sprâncene, strângea pumnii cu convulsivitate și făcea gesturi amerințătoare.

În aceste momente intră și Postelnicul Andronake Tuzluc, ca să afle cele petrecute între Caragea și Banul C***. Pe timpul acesta, Caragea se întorcea către ușă. Postelnicul înaintă către dênșul făcând neîncetat complimente până la pământ, dar când voi să sărute mâna Principelui, el se trase înapoi cu groază, întocmai ca vânătorul când i se arată înainte fără veste, o fiară sălbatică, și devenind palid de mâniă zise:

—«Ce vreți cu mine? spune în grabă.»

—«Venisem, Măria ta, să... să...»

—«Spune în grabă; auzi tu?»

—«Venisem, Măria ta, să aflu ce ai făcut în pricina despre care te-am rugat cu umilință în zilele trecute.»

—«Deslușește-te mai bine, că nu-mi aduc aminte.»

—«Te rugasem, prea milostive Doamne, să ceri de la Banul C*** pe fiia-sa Maria pentru mine.»

—«A! bine zici! am chemat pe bătrânul boiăr, și i am *provalisit* 2).»

—«Și ce îți a răspuns, Măria ta?»—întrebă Postelnicul cu o bucurie văzută.

—«Mi-a răspuns că mai bine își omoară copila cu mâinile sale, de cât să o dea dupe unul ca tine.»

—«Dar bine, Măria ta; ce cusur am eu?...»

—«Mi-a spus că ești hoț, răpitor, mârșav, lingușitor și în toate necinstit.»

—«Și Măria ta ai crezut toate aceste *caligoră*? 3).»

—«O parte din mișeliile tale le cunosc prin mine însu-mi; cât pentru ceea ce mai rămâne, nu am nici o îndoială, căci te cunosc ce poamă ești.»

— Nu crede, milostive Doamne. Aceste piri vin de la vrăjmașii mei, cari mă pizmuesc pentru *hatîrul* și trecerea ce am la Măria ta.— Apoi terminând aceste vorbe, se încercă să sărute pulpana anterioară Domnitorului; dar Caragea se retrase cu indignație, și luând un aer amerințător, îi zise:

—«Îndărăt, mișelule! Nu te atinge de mine că îți zdrobesc capul!».

—«Iartă-mă, Măria ta, că nu sunt vinovat.»

(2) Propus.

(3) Defaimări.

—«Nu, nemernicule. Voiu da poruncă lui Vel-Vistier să cerceteze prin oameni domnești toate mâncătoriile tale, și de vor fi adevărate, o să te țintuesc în poarta curții domnești, ca să dau pildă și la alți mâncători ca tine.»

—«Să nu faci acest păcat, Măria ta.»—adaose fanariotul, căzând în genuchi și atingând parchetul cu fruntea.

—«Un singur mijloc de scăpare îți mai rămâne.»—zise Caragea mai liniștit.

—«Carè este acel mijloc, Măria ta?»

—«Să te duci la Banul și să-ți ceri iertăciune.»

—«Și pentru ce să-mi cer iertăciune, Măria ta?»

—«Pentru că ai avut nerușinarea de a cere pe fiia-sa în căsătorie.»

—«Dar bine, suferi Măria ta ca un *Romeu* din *ekpaiatoa* 4) Mării tale, să se înjosească înaintea unui cap-gros de *Vlach*?»

—«Îmi am eu socotelile mele. Ești afară și nu uita că dacă până mâine nu'mi vei înfățișa serisoarea Banului de iertare, mă voiu ține de cuvânt, te voiu țintui în poartă.»

Postelnicul eși repeđe și se duse acasă la dânsul foarte turburat de reaoa primire ce avusese la curte; aceia ce nu putea el să înțeleagă, era schimbarea cea mare ce văzuse în Caragea. «Cum—zicea el în sine,—acest mândru și trufaș Caragea, care uraște atât de mult pe Români, și-și bate joc de dânsii de câte ori voiesce; cum se poate ca el să mă supne la-această ne mai auzită înjosire? Eă, Postelnicul Andronake Tuzluc, să-mi cer iertăciune de la un *Vlach*? Dar ce o să zică *capiodașu* (amicii) mei, când vor afla? Ei o să-și bată joc de mine; n'o să mă bage în seamă!.. Așa este în adevăr; dar iarăși, de nu voiu împlini voința lui Caragea, voiu fi depărtat din *huzmet*, și atunci o să fie și mai rău, căci nefiind la putere, lumea o să riză de mine cu mai multă îndrăzneală.»

Această din urmă idee decise pe fanariot, și ca să iasă mai curând din încurcătura în care îl băgase ambițiunea de a deveni ginere al Banului C***, porunci să-î puie armăsarii la butcă, și se duse d'a dreptul la Banul.

Când trăsura Postelnicului intră în curtea Banului, era pe la șase ore dupe amiază. Slugile bătrânului boiăr ședeau pe treptele scării și își petreceau timpul vorbind și rizând; iar Banul, îmbrăcat în antereu de *sevaiu* subțire, cu o *libadea* de pichet alb pe d'asupra, și cu *cauc* cu cearșaf alb, ședea în pridvorul (balconul) casei, pe un colț al unui pat lung, și citea pe *Tetravanghel*. Văzând butca fanariotului intrând în curte, el lăsă cartea din mâini și se puse în stare de a primi dupe cuvânt pe favoritul lui Caragea.

Dupe ce fanariotul făcu Banului câte-va complimente lingușitoare, șezu pe marginea patului, și căutând un mijloc mai natural de a începe conversația, el zise:

—«Archon Bane, te vei mira poate când vei afla scopul venirii mele la domnia-ta.»

—«Spune-mi, boiărule; să vedem.»

—«Știi că în zilele trecute ți-am cerut pe coconița Marghioala de soție.»

—«Și eu ți-am zis că nu ți-o dau fără voia ei.»

—«Ei! bine! Archon Bane; aă întreat'o? ce zice? mă primește de soț sau nu?»

—«Să-ți spuî curat; nici că vrea să auză de numele domniei tale.»

(4) Un gree din suita Măriei tale.

—«Atât mai bine, căci Măria sa 'mî-a poruncit să iaŭ pe o nepoată a lui Calimack Vodă din Iași.»

—«Să-ți ajute Dumnezeu, boiărule.»

—«Așa este, Archon Bane : dar este ceva care se împotrivește la această fericită căsătoria, și numai domnia-ta poți să ridici această piedică.»

—«Spune-mi, și voiți vedea.»

—«Măria sa Vodă știe că am cerut pe cucoana Marghiolița de soție și fiind că bănuște că poate să mijlocească vre o încurcătură de dragoste între mine și domnia-ei, voiește să aibă din partea domniei-tale o scrisoare prin care să arăți că am venit în adevăr la domnia-ta și ne-am *agricchisit* (5) în treaba aceasta.»

Banul, fiind om cu minte foarte ascuțită, pătrunse numai într'o clipă șiretlicul fanariotului ; dar voind să se încredințeze și mai bine, îi răspunse :

—«Archon Postelnice, cu mare părere de rău și cu sdrobire de inimă, îți fac cunoscut că nu pot să-ți dau chărția ce-mi ceri.»

—«De ce, boiărule?»

—«Pentru că mă tem de vre o întâmplare neplăcută, și de ? eu sunt om bătrân.»

.. «Dar această scrisoare îmi trebuiește ; fără dēnsa îmi pierz norocirea.»

—«Mă mir, Archon Postelnice, cum domnia-ta, care ești mâna cea dreaptă a Măriei sale, să te plângi de nenorociri ?»

Fanariotul, văzēnd că viclēșugurile sale n'au trecere înaintea bătrânului, căzu în genuchī și mărturisi tot ce se întâmplase între dēnsul și Caragea.

Bătrânul, neputēnd să sufere lașitatea și poltronăria grecului, îi zise să se ridice în sus ; dar simțind tot de o dată mulțumire a înfrunța nerușinarea aceluī venetic și a'l pedepsi chiar cu armele lui, el luă condei și chărția și scrisoarea lui Caragea, aceste cuvinte :

„Măria ta !

«Postelnicul Andronake Tuzluc a venit la mine și 'mî-a făcut rugăciune în genuchī ca să-l iert pentru necinstea ce 'mî-a făcut cerēnd pe fiia-mea de soție : l'am iertat. «Măria ta, și Dumnezeu să-ī dea bine.

A mării ta'e prea plecată slugă

Banul C***.»

Dupe ce Banul strānse scrisoarea și o pecetlui, o dete fanariotului, zicēndu-ī :

—«Ține, boiărule ; dă această scrisoare Măriei sale lui Vodă, și fii sănătos.»

A doua zi, dupe cāntarea *meterhancelelor*, Postelnicul sui scara caselor domnești plin de speranță că a scăpat de primejdia ce'l amerința. Dete scrisoarea stăpānului sēu, și prin *regealicul* lui Beizadea Costake și a Domniței Ralu, dobāndi de aci înainte mult mai mare influință la Caragea.

(Va urma).

(5) Invoit.